

ШЕБНЕМ ІШІГЮЗЕЛЬ

ЗВАЛИЩЕ

РОМАН

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2015

1

На звалищі знайшли чоловіка. Через двадцять вісім днів, які він там пролежить без свідомості, слабкий та необізнаний про світ Божий, його прозвуть Відірвиголовою, проте нині для Лейли — Королеви звалища — він просто чоловік, знайдений нею на смітнику. Чоловік, який лежав на найвищій його горі, його вершині. Наче він, завинивши, впав туди з самих небес — царства Всевишнього. Ніщо не відрізняло його від мерця. Саме це намагався зрозуміти й каналізаційний щур, що прикипів до грудей чоловіка — самого його серця. Його хвіст хвилькою спадав до паху небіжчика. Тварина розміром з kota наче загубилася чи то злилася з куфайкою кольору бруду — може, і справді брудною, — що була натягнута, як струна, на грудях чоловіка. Лейла, підійшовши доволі близько, усвідомила, що це щур. Ба навіть почула, як він обнюхував труп. Бо саме тоді змовкли чайки, що літали навколо звалища, як ті яструби. А благословенна новина ширилася далі між їхніми побратимами — на звалищі знайшли чоловіка.

Якщо першим за нього взявся щур, то наступними будуть вони. Однак гризун повернув голову, побачив Лейлу і втік. Вона ж цього разу поглянула на небо, сильно закинувши голову. Ох, знала вона, що чайкам не вдасться у неї нічого відібрати. Вони вмить розлетілися.

— Сьогодні ви розумні, — сказала їм Лейла.

Щойно розлетілися птахи, з неба наче завісу зняли. Сьогодні Лейла ще раз побачила хмари, що розтягнулися небом, як той тюль, і майоріли, немов та шовкова тканина. Раніше, коли вона зрізала гілля рускусу в чагарниках біля звалища, бо його можна гарно продати перед Новим роком, на неї навалився якийсь волоцюга. Вони зчепилися. Як тільки вона впала на спину, той клятий негідник устроїв великий ніж їй під пахву. Саме тоді вона й побачила хмари. Розмірковуючи над тим, що хмари, цю їхню красу сам Господь послав їй у подарунок на день народження, Лейла втратила пильність, тому й отримала цей удар. Треба було ні про що не думати або думати про щось одне. Так казав її вчитель шахів, у якого вона брала уроки ще дванадцятирічним дівчиськом. Виходить, чорно-білими клітинами шахівниці вона дострибала аж до звалища. Ото життя! Ні, це не я, а сама Лейла так подумала. Сама з себе познущалася. Згодом, тікаючи від чоловіка з ножем у руках, що кричав їй услід: «Шльондра звалища!», вона задумалася через листя рускусу, яке кололо їй руки, що колись ставили неймовірні шахи та мати: «Зараз цей рускус у мене в руках, а вже ввечері його роздивлятиметься з висоти пташиного по-

льоту якась щойно запечена фарширована індичка у вітальні якогось роззяцькованого дому».

Чому створені Господом Богом рускуси можуть із чаргарників звалища потрапити в теплі та рясно освітлені вітальні, а люди з тих самих віталень на звалище — ні? Проте ці ж таки рускуси, з яких пообпадають червоні ягоди по завершенні святкових днів, урешті-решт знову опиняться на смітнику. Про це теж думала Лейла. Сьогодні був її день народження. Вона навіть не була в змозі запитати саму себе — дорослу жінку, яка знає, як грати в шахи, — «Де ти розтринькала своє життя?», бо майже половина його минула саме тут, на звалищі. Смітник заповоняють речі, що колись були найдорожчими та найулюбленішими. Єдине, що, крім цього, знала Лейла: все в житті — сміття!

Єдине, чого вона хотіла, це втекти від того чоловіка з ножем, який відстоював своє право на рускуси. Тому й почала дертися на найвищий пагорок смітника, як та коза.

Той бик із ножем цього зробити не міг. Бо він боявся цього місця. Тим паче воно належало Лейлі. Вона була Королевою звалища. Ступивши на землі свого королівства, володарка обернулася, щоб поглянути на того розмахувача ножем. Йому її не дістати. Одне її бажання — і одним порухом руки, одним посвистом вона могла б звеліти воронам та чайкам на смітнику його розірвати. Я ж казала, вони всі, як яструби. Увагу Лейли привернуло те, що всі вони без упину кружляли на одному місці.

Щось було не те на вершині звалища. Яка там втеча? Тепер цікавість вела її на найвищий пагорб.

Лейла добре знала місця, де сміття при натиску ставало твердим, як камінь. Інакше гора з нього може з шумом обвалитися. Немов та лавина. Шість років тому вона вмить і з дивним звуком дійшла аж до дверей барака Лейли з Камою, дорогою зрівнявши з землею пристанище Туриста і Дракона. Наступного дня Кама перетягнув їхні домівки з жерсті на п'ятсот метрів уперед. Усе було так, як він казав, але вже рік, як від нього ні слуху ні духу. Проте у житті нічого не зникало. Було сміття, але воно не зникало. А продовжувало існувати у вигляді газів, попелу, залишеного після себе бруду та в інших трансформованих формах. Він не міг покинути звалище, своє королівство, втім, пішов і обов'язково десь є, на цьому світі, у цьому житті. Він повернеться, як робить це у її снах.

Чуєте? Звук, що долинає з-під ніг Лейли, це голос тих, хто бореться, щоб залишитися в цьому житті та в цьому світі, тих, кого не вдалося знищити. Будь-який біль сягає масштабів світу, і будь-якому горю потрібен окремих усесвіт. Сміття і Лейла були в новому всесвіті. Ті звуки, які ми вважаємо голосами непоборених, — із цього всесвіту. Описати для вас ці звуки так само важко, як коли б Лейла та інші своїми розповідями переконували вас у тому, яким чудовим і чарівним місцем є звалище. Але хвилинку, не існує нічого такого в житті, про що не можна було б розказати. А ті, хто не вірить, завжди програ-

ють як в історії, так і в літературних романах. Так само й у шахах. Лейла, якщо захоче, то розповість історію свого падіння. Або згадає. Зрештою, наше життя — це і є звалище. В одному й тому ж смітнику пам'яті гаснуть в обіймах одна одної мить, коли ви дивилися услід важкій ході коханої людини, і мить, коли ви плазували на землі. Коли хочеться згадати щось приємне, то найкривавіше нагадує саме про себе. А ви ж такі розумні, як і чайки Лейли. Бо зрозуміли, що копірвання у спогадах, згадування неначе пронизує звалище. Вулицю і смітник Лейла любить більше, ніж своє минуле, причавлене новим виміром світу, що її ж доля створила для неї у 1988 році. Її минуле нічим не відрізнялося від минулого таких, як ви і я, людей, які досі не знають, що ніде шукати раю, крім глибин нашого буття...

Одне слово, звідки вам знати про звук, що з'являється від ходіння горами сміття? Якщо треба по-простому описати, то він схожий на щось таке: фиш, фи-ш-ш, фиш-ш-ш. Під ногами Лейли були рештки трупів, відлюдків, божевільних, безтурботних, закоханих, хворих і здорових людей, залишки святкувань, чиеїсь зради, якогось гуляння, звичайного дня, весіль, похоронів, останнього частування. Усе людство і світ були під її ногами. Усе життя було сміттям, і це був його звук: фиш, фи-ш-ш, фиш-ш-ш.

Отак Лейла і знайшла чоловіка на вершині звалища. Коли розлетілися чайки, а прикипілий до грудей щур, передумавши робити перший укус, утік, вона пильніше